

raren, kooplieden, ondernemers en vertegenwoordigers van de vrije beroepen, anders gezegd: ontwikkelden van heel verschillende maatschappelijke herkomst die, tezamen genomen, in de samenleving geen kracht van betekenis waren.¹

Wat restte de beweging toen de Partij van de Arbeid was opgericht? Eind februari besloot zij haar voorlichtende taak voort te zetten; daartoe werd een reeks van commissies ingesteld. Wij willen hieraan, even de voor dit hoofdstuk geldende tijdsgrens overschrijdend, toevoegen dat de beweging na de algemene verkiezingen van mei '46 bleef bestaan, zij het als groepering zonder reële invloed. In november '47² stelde het bestuur voor, de Volksbeweging op te heffen – het congres van de beweging besloot, haar in te voegen in een volgens de denkbeelden van Brugmans te vormen Personalistische Unie, die bedoeld was als een met de Britse *Fabian Society* te vergelijken studiegenootschap. Die Unie kwam niet van de grond en toen de Volksbeweging in '51 van het toneel verdween, was een in '49 opgericht Gesprekscentrum het enige dat van de met zoveel enthousiasme en bezieling begonnen opzet restte.

De 'doorbraak' waarvoor de beweging die geen beweging werd, zich had ingezet, was mislukt.

★

Schrijvend over het herstel van de politieke partijen en over de Nederlandse Volksbeweging hebben wij maar weinig namen genoemd maar de lezer dient in het oog te houden dat het hier ontwikkelingen betrof, waaraan duizenden persoonlijk aandeel hadden: diegenen namelijk die vóór de bezetting politiek actief waren geweest en zich, voorzover zij in leven waren gebleven, als bestuurders en propagandisten van gewesten en afdelingen gingen inzetten voor de heropbouw van hetzij hun oude partijen: de CPN, de SDAP, de CDU, de Vrijzinnig-Democratische Bond, de CHU, de ARP en de SGP, hetzij de twee nieuwe: de tot KVP

¹ In de zomer van '45 bevond zich onder de ruim driehonderdveertig van de ruim twaalfhonderd leden van het gewest-Den Haag, wier aanmeldingsformulieren bewaard zijn gebleven, welgeteld één handarbeider. ² Het weekblad van de Volksbeweging *Je Maintiendrai* was toen gefuseerd met het weekblad *De Stem van Nederland* dat de voortzetting was van het Londense *Vrij Nederland*. *JM* en *De Stem* gingen in '48 in het 'Nederlandse' *Vrij Nederland* op.